

մեծատուններէն, Էքսէքճի Պաշի Սարգիս բարձրացաւ, աշխարհիկ վիճակովը, մինչեւ պատրիարքական տեղապահութեան. ապա եկեղեցական դասնալով՝ եղաւ պատրիարք ալ ինչպէս կարձանադրէ նաեւ Չափշեան¹:

Եւ այս յանդուգն նախընթացին վրայ՝ 1684ին դարձեալ աշխարհական երեւելիներէն Սադայ օզլու և Շահին անուն տեղակալներ՝ կելնեն Պոլիսի պատրիարքական աթոռը, և կը վարեն զայն քանի մը տարի: Այս միջոցին (1683—1706) տեղի ունեցած են մեծ յուզումներ պատրիարքական աթոռին շուրջն և Պոլիսի հայերուն մէջ առ հասարակ, ինչպէս արձանագրուած է 1709ին Պոլիս տպուած Ազաթան շեղոսի մը յառաջաբանին մէջ: Գրիչն այսպէս կ'ըսէ « Յորժամ նորին (Տէր Ազեքսանգր կաթողիկոսի) հրամանաւ աս նուաստ Աստուածատուր վարչապետ՝ ձեռնասուն աշակերտ ի մանկութենէ սոյն հայրապետիս գայի՝ ի նուիրակութիւն ի մայրաքաղաքս Բիւզանդեան, ետ ինձ զգիրքս զի բերեալ տացից մատեսի Գրիգոր դպրին՝ զի տպեցէ և ՌՃԾԳ թուոյ և յամսեան ապրիլէլի եօթներորդի ժամանեալ հասի ի Կ. Պոլիս, և տեսի զի խոսովութիւնք յուզք յուզիւր ի քաղաքիս. ամենեցունցդ յայտ է յազագս որոյ եղեւ խափանումն իրողութեանս մինչեւ ի թիւն ՌՃԾԳ »:

Բայց 1704էն մինչեւ 1706՝ հռչակաւորն Աւետիք Պատրիարք, իբրեւ նախանձաւոր եկեղեցականներու իշխանական իրաւունքին, կը յաջողի վերջապէս բաւական նեղը ձգել ատենին ամիրաներուն հարուստներն ու իշխանասէրները. անոնք ալ միաբանելով՝ կը հրաժարեցունեն զինքը: Ահա այդ միջոցներուն է, հաւանաբար, որ կը զայրանայ ու տեւական կամ պատմական երեւոյթ մը կ'առնէ՝ վերի գրիչին յիշատակած յուզումներուն հետ՝ պատրիարքութեան և ամիրայութեան մէջ իրարու վրայ իշխելու և իրարու հրամանահան ըլլալու նախանձաւորութիւն՝ մանաւանդ թէ հանուրին վնասակար կ'իբք մը, որ տեսած է մինչեւ 1863 թուականը, և, շրջան ընդ մէջ, մինչեւ մեր օրերն իսկ:

1. չատոր 9: